

A tanulási folyamat nyomon követése és az értékelés

2020. március 20.

Javasoljuk az iskoláknak, hogy motiválják a tanulókat rendszeres beszámoltatással – és főleg az önértékelés, önellenőrzés érdekében – online feladatokkal. Emellett természetesen a tanulási folyamat nyomon követésére számos lehetőség áll rendelkezésre, amelyek széleskörű alkalmazása és értékelése egyaránt fontos.

Az alábbiakban néhány módszertani ajánlást és az értékelés céljai szerinti áttekintést nyújtunk. A sokféle elérhető módszertani megoldás és tudástár alkalmazása mellett is fontosnak tartottuk, hogy e még eddig soha nem tapasztalt rendkívüli helyzetben összegyűjtsük mindazt, ami segítheti a tanulók otthoni tevékenységeinek értékelését.

Fontosnak tartjuk azt is, hogy maradjon reális az a feladatmennyiség, amely a tanulók számára kiadásra kerül. Ezzel párhuzamosan, az értékelést is úgy kell megtervezni, hogy teljesíthető terhet rójon annak résztvevőire, ugyanakkor érthető, világos és reális és fejlődésre is inspiráló visszajelzést biztosítson.

Az értékelés módszerei szerint lehet élő (valós idejű) vagy időben késleltetett beszámoltatás – amelyek támogathatják a gyakorlást és a számonkérést is –, illetve lehet folyamatba ágyazott értékelés.

Az **élő (valós idejű) beszámoltatás** megvalósítható videókonferencia, telefon, csevegőprogramok, telefonos alkalmazások (például videócsvegek), illetve az Office365 csomag szoftvereinek használatával is.

Az **időben késleltetett távoli beszámoltatást** segíthetik a fórumok, a megosztott dokumentumok, táblázatok, az online kérdőívek, a különféle tesztek. A pedagógus kérhet a tanulóktól házi dolgozatot, prezentációt, multimédiás (fotó, videó, montázs, kollázs, moodboard vagy hangulattábla, gondolattérkép, problémafa) beadandó feladatokat, vagy blogbejegyzést, wiki készítését. Az online tesztek időzíthetők, személyre szabhatók, kiadhatók egyénnek, kisebb vagy teljes csoportoknak, megvalósítható velük a differenciálás. Lehetőség van arra, hogy tesztekkel valós időben oldjon meg a csoport, de arra is, hogy egyes kérdéseknek utánanézzenek, hozzákeressenek információkat. Készíthetnek a pedagógusok maguk is tesztek, de alkalmasak lehetnek a munkára kész tesztek vagy akár egy-egy kvízzjáték is. Az online tesztek kiválthatók e-mailben kiküldött kérdőívvel is, ebben az esetben a tanulók is e-mailben küldhetik be a válaszaikat, az ellenőrzés a pedagógus feladata.

Lehetőség kínálkozik arra is, hogy a tanuló **offline** oldjon meg feladatot, például készítsen kézzel egy poszter, táblázatot, kreatív, illetve művészi alkotást, és annak digitális változatát (fényképét, hang- vagy videófelvételét) küldje be vagy tölts fel egy előre megadott tárhelyre vagy felületre.

A **folyamatba ágyazott értékelést** segítik a különféle szavazó- és tesztkészítő rendszerek, amelyekhez sokféle ingyenes program érhető el. Több webinariumi platform tartalmaz beépített szavazófelületet is. A digitális pedagógiában jártas pedagógusok használhatnak digitális projekt-laborokat, projektszobákat, webquesteket, vagy játékosított oktatási keretrendszereket. Ezekben megadhatók egyéni vagy csoportos feladatok, és követhető akár a folyamat során, akár pedig annak végén a tanulók aktivitása, munkája. A játékosított rendszerekben a tanulók maguk választanak elérendő célértéket, majd annak függvényében választanak és oldanak meg a pedagógus által megadott kínálatból feladatokat: ezek követésére és értékelésére is több ingyenes felület alkalmas. A legtöbb ilyen felület alkalmas a tanulói tevékenységek naplózására, és a közvetlen értékelésre is.

A pedagógiai értékelés kiegészülhet a tanulói **önértékelési lehetőségekkel**. Ilyenek lehetnek a pedagógus által összeállított szempontsorok tanulói önértékeléshez, amelyekre szintén számos példát lehet találni. Ezeket a tanulók kitölthetik táblázatokban, tesztekben is. A pedagógusok bátoríthatják a tanulókat arra is, hogy **önreflektív eszközöket** használjanak. Ezek lehetnek akár egyszerű ellenőrző listák, akár a tanulás affektív elemeit (motiváció, attitűd, érdeklődés) vagy egyéb készségek fejlődését (például: időmenedzsment, énhatékonyság, önmotiváció) mérő saját készítésű (vagy az interneten elérhető) gyors tesztek, kérdőívek, felmérések, de a tanulók által készített naplók, rövid szöveges beszámolók, fórumbejegyzések, moodboardok (hangulattáblák), vagy hangulatjelekkel (emotikonokkal) készített visszajelzések a tanulási folyamat egyes lépéseiről, a feladatvégzésről vagy teljesítményükről. Ezeknek az eszközöknek lényeges hozzáadéka a tanulók önismeretének fejlesztése, és a reflektív szemlélet elsajátítása, amelyek az úgynevezett 21. századi készségek között alapvető fontosságúak.

A pedagógiai értékelést célja vagy funkciója szerint három fő csoportba sorolják.

1. Jelen helyzetben háttérbe szorul a tanulók tudásszintjét, témához (vagy tanuláshoz) való viszonyulását vagy motiváltsági szintjét megállapító **diagnosztikus** (helyzetfeltáró) értékelés szerepe, hiszen a háttértudásról, a tanulási alkalmasságról a tanév eddigi szakaszában feltehetően már elegendő információt szereztek a pedagógusok. Igaz azonban az is, hogy a szakértők egybehangzó véleménye szerint a diagnosztikus értékelést nemcsak a folyamat elején lehet alkalmazni, hanem bármely pontján. A folyamatba ágyazott diagnosztikus értékelés módszerei lehetnek például a mini-tesztek, kvízek, tudáspróbák.
2. A **szummatív** (összegző) értékelés adott témakör feldolgozásának, tanulási szakasznak vagy folyamatnak a végén annak átfogó értékelését jelenti: célja a tanuló teljesítményének viszonyítása a követelményekhez, ezáltal a tanulói teljesítmény minősítése. Ennek a minősítésnek az eredménye alakítja a félévi és az év végi osztályzatot. A szummatív értékelésre a távoktatásban is szükség van. A szummatív (összegző) értékelés egyik lehetséges módszere az online munka során összeállított **elektronikus portfólió**, amely a tanulók munkáit, feljegyzéseit, rögzített tapasztalatait és a pedagógus visszajelzéseit gyűjti össze. Ez lehet egy-egy, a tanuló által készített és a pedagógussal megosztott mappa, de akár egybeszerkesztett szöveges fájl is. A portfólió tartalmát és értékelésének a szempontrendszerét a pedagógus és a tanulók közös megbeszéléssel is kialakíthatják. A portfólió kiválóan segíti a tanulói önértékelés fejlődését. Ugyanakkor szummatív

értékelésre alkalmasak a fentiekben ismertetett módszerek közül a valós idejű tesztek (amennyiben meg lehet győződni arról, hogy a tanuló egyéni munkáját értékeli), vagy az időben késleltetett módszerek közül a beszámoltatás eszközei is.

3. A távoktatás során a **formatív** (fejlesztő, formáló, támogató, alakító-segítő) értékelés szerepe előtérbe kerül. A formatív értékelés olyan értékelési eljárás, amelynek célja, hogy megállapítsa a tanuló fejlődését, ehhez igazítva a tanulást, ahhoz képest értékel, hogy milyen tanulási úton képes elérni a tanuló a kitűzött (például a tanterv vagy a feladat által megállapított) célt. A formatív értékelés a fejlődés folyamatát állítja a középpontba, lehetőséget adva az egyéni fejlődési utak bejárására, és a tanulás folyamatos igazítására, korrigálására, alakítására. A formatív értékelés során a pedagógus két fő módon segítheti a tanulók előrelépését: a tanulók haladását, tudásszerzését, ismeret-elsajátítását, önálló kérdésfeltevését, vizsgálódását, tapasztalatszerzését és problémamegoldását megerősítő, támogató visszajelzésekkel, illetve a tanulókat „helyzetbe hozó”, a feladat megoldására, alkotó gondolkodásra képessé tevő visszajelzésekkel. A formatív értékelés szerepe azért is fontos a távoktatás során, mert a tanulás-tanítás folyamatában megszokott, a pedagógusok által jól dekodolt metakommunikatív jelzéseket az online munka során jellemzően nem lehet pontosan érzékelni. Ezért érdemes a pedagógiai folyamatokat eleve úgy tervezni, hogy abban a folyamatba ágyazott, formatív értékelésnek helye legyen. A formatív értékelésben a pedagógus munkáját segítik az önellenőrzést biztosító feladatok és tesztek, amelyek adaptív módon támogatják a tanuló előrehaladását, önálló tananyag-feldolgozását.

Az értékelési forma kiválasztásánál célszerű figyelembe venni:

- az értékelés célját: *Milyen fajta visszajelzést kíván adni a pedagógus? Kinek szánja az értékelést? A tanulási folyamatot, az egyéni fejlődést, a csoport együttműködését kívánja-e segíteni, vagy a tanulás eredményéről, esetleg az előzetes tudásról adna-e visszajelzést?*
- a tanulók életkori sajátosságait: *Mi az, amit megértenek? Mi az, amit használni tudnak? Mi az, amit használhatnak? (Vannak-e a felületnek életkori megkötései?) a tanulók egyéni sajátosságait: Akadálymentes-e a felület mindenki számára? Lehet-e egyénre szabott megoldásokat (is) választani?*
- az elérhető (infrastrukturális) lehetőségeket: *Van-e minden érintettnek elérhető internetkapcsolata, eszköze? Milyen csatornát tud minden érintett használni? Hogyan férhet hozzá az értékelést adó felülethez?*
- a tanulócsoporthoz (az osztály) és a tantárgy, illetve a pedagógus értékelési szokásait, hagyományait: *Mi az, ami ismert? Mi az, ami megszokott? Mi az, amit könnyen el tud sajátítani? Mi az, ami a tanulók és a szülők számára is érthető visszajelzést biztosít?*
- az adatvédelmi szempontokat (különösen tanulói társértékelés esetén): *Keletkeznek-e érzékeny adatok? Ki férhet hozzá az értékeléshez? Ki használhatja a felületet? Kell-e a felületen a tanulóknak (vagy a szülőknek) profilt készíteniük, és ha igen, akkor az milyen adatokat tartalmaz? Vannak-e olyan adatvédelmi beállítások, amivel biztosítani lehet az adatvédelmet?*

Az eddigi visszajelzések alapján fantasztikus lendülettel és kreativitással indult el a tantermen kívüli, digitális munkarend szerinti oktatás-nevelés az iskolákban. Köszönjük minden pedagógus, szülő, tanuló vagy éppen felajánlást tevő cég és magánszemély közreműködését, elkötelezettségét.